

ЗАКОН

О УПОТРЕБИ ЗНАКОВНОГ ЈЕЗИКА

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се употреба знаковног језика, односно право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, начин употребе услуге тумача за знаковни језик, мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика кроз информисање и образовање на знаковном језику и друга питања од значаја за употребу знаковног језика.

Начела

Члан 2.

Овим законом обезбеђује се остваривање уставом зајемчених основних начела која се односе на уживање људских права, а нарочито на забрану дискриминације и увођење посебних мера ради постизања пуне равноправности особа са инвалидитетом са осталим грађанима и разрада права на достојанство и слободан развој личности посебно у погледу остваривања права на употребу знаковног језика и укључености глувих особа у доношење одлука које се тичу стандардизације и употребе знаковног језика.

Дефиниције

Члан 3.

Глува особа је особа која је услед информационих, комуникационих и других препрека ограничена у пуном и равноправном учешћу у друштвеном животу.

Знаковни језик је природни облик комуникације глувих особа који има своја језичка својства, укључујући граматичке функције, фонологију, морфологију и синтаксу.

Тумач за знаковни језик је лице које је, у складу са законом, стекло стручне компетенције за обављање послова тумача за знаковни језик, односно стручне компетенције за превођење говорног језика на знаковни језик и знаковног језика на говорни језик.

II. УПОТРЕБА ЗНАКОВНОГ ЈЕЗИКА

Право на употребу знаковног језика

Члан 4.

Право на употребу знаковног језика подразумева право глуве особе на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик.

Нико не може да забрани глувој особи право на употребу знаковног језика.

Глуво дете има право да учи и користи знаковни језик.

Родитељ, односно старалац глувог детета, као и сва друга лица, не могу да му забране учење и коришћење знаковног језика.

Право на учење знаковног језика поред глуве особе остварује и друго лице.

Учење знаковног језика

Члан 5.

Учење знаковног језика организује и спроводи установа образовања и васпитања и друга организација која је стекла статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, у складу са законом, на основу програма, који може бити прилагођен потребама и могућностима глувих особа, којим се:

1) стичу знања, способности и вештине ради стицања кључних компетенција за остваривање могућности за лични, социјални и професионални развој и даље учење, у складу са законом;

2) стичу способности за употребу стечених знања, вештина и ставова, неопходних за обављање радних активности тумачења знаковног језика и стицања стручних компетенција за обављање послова тумача за знаковни језик, у складу са законом.

Програм из става 1. овог члана доноси министар надлежан за послове образовања уз претходну сагласност министра надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом.

Употреба услуге тумача за знаковни језик

Члан 6.

Глува особа која користи знаковни језик, односно глува особа која није у могућности да на основу другог облика комуникације, читањем са усана, писањем или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или изврши обавезу има право на употребу услуге тумача за знаковни језик.

Употреба услуге тумача за знаковни језик обезбеђује се непосредним ангажовањем тумача за знаковни језик или на други начин прихватљив глувој особи, употребом савремених техничких достигнућа.

Употреба знаковног језика у поступку пред јавном службом

Члан 7.

Глува особа из члана 6. овог закона има право да користи знаковни језик у поступку пред државним органом, органом аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, као и другим органом и организацијом и правним лицем коме је поверено вршење јавних овлашћења (у даљем тексту: јавна служба).

Употреба знаковног језика у политичком животу

Члан 8.

Глува особа из члана 6. овог закона која учествује у политичком животу - на састанцима и седницама органа јавне власти, има право на употребу знаковног језика.

Употреба знаковног језика у установама образовања

Члан 9.

Образовно-васпитни рад у установама образовања и васпитања и студије на високошколској установи могу се изводити на знаковном језику за глуве особе, у складу са њиховим потребама, способностима и могућностима.

Образовно-васпитни рад из става 1. овог члана остварује се на основу процене потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке интерресорне комисије кроз програм васпитања и образовања деце,

односно школски програм и индивидуални образовни план за ученике, у складу са законом.

Употреба знаковног језика код послодавца

Члан 10.

Глува особа из члана 6. овог закона има право да користи знаковни језик у току запошљавања и рада код послодавца, и то: при обављању разговора за посао, код закључивања и отказивања уговора о раду или другог уговора о раду ван радног односа, стручном оспособљавању и усавршавању, волонтирању, у току рада или учествовања на раду код послодавца по било ком основу док постоји објективна потреба за таквом услугом и у случајевима у којима се запосленим лицима код послодавца саопштавају информације од утицаја на процес рада и њихов положај.

III. НАЧИН УПОТРЕБЕ УСЛУГЕ ТУМАЧА ЗА ЗНАКОВНИ ЈЕЗИК

Услуга тумача за знаковни језик од стране удружења особа са инвалидитетом

Члан 11.

Глува особа из члана 6. став 1. овог закона може да оствари услугу тумача за знаковни језик на основу претходно изнетог захтева удружењу особа са инвалидитетом (у даљем тексту: удружење) на територији јединице локалне самоуправе на којој има пребивалиште или на којој остварује право, на закону заснован интерес или извршава обавезу, уколико удружење располаже средствима опредељеним у складу са законом за те намене.

Ако удружење из става 1. овог члана није у могућности да обезбеди употребу услуге тумача за знаковни језик, захтев глуве особе прослеђује савезу удружења који се бави заштитом глувих особа (у даљем тексту: савез) који, уколико располаже средствима опредељеним у складу са законом за те намене, обезбеђује употребу услуге тумача преко тумача за знаковни језик који обавља услугу на подручју најближем територији на којој глува особа има пребивалиште, односно остварује право, правни интерес или извршава обавезу и стара се о обезбеђивању употребе услуге тумача за знаковни језик на територији Републике Србије.

Ради остваривања права на употребу услуге тумача савез на својој интернет презентацији обезбеђује доступност и стара се о ажурности података о тумачима за знаковни језик и подручју на коме пружају услугу, односно о могућностима ангажовања тумача за знаковни језик.

Услуга тумача за знаковни језик од стране другог удружења

Члан 12.

Изузетно од члана 11. овог закона, друго удружење које се бави заштитом глувих особа, у складу са својим циљевима, може обезбедити услугу тумача за знаковни језик преко својих чланова који су тумачи тог језика.

Услуга тумача за знаковни језик од стране јавне службе

Члан 13.

Глува особа из члана 6. став 1. овог закона услугу тумача за знаковни језик остварује и непосредним обраћањем јавној служби која је у обавези да ову услугу обезбеди од стране запосленог који зна знаковни језик и преко кога се може обезбедити услуга тумача за тај језик или на терет средстава те службе

под условом да удружење, односно савез не располаже средствима опредељеним у складу са законом за те намене, односно да је потребно обезбеђивање неодложне услуге тумача за знаковни језик.

Услуга тумача за знаковни језик код послодавца

Члан 14.

Удружење, односно савез у обавези је да обезбеди употребу услуге тумача за знаковни језик увек када је у питању остваривање права глуве особе на употребу услуге тумача за знаковни језик код послодавца, уколико располаже средствима опредељеним у складу са законом за те намене.

Средства за услугу тумача за знаковни језик из става 1. овог члана не обезбеђује послодавац.

IV. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ ПРИМЕНЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ УПОТРЕБЕ ЗНАКОВНОГ ЈЕЗИКА

Обезбеђивање услова за употребу услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму

Члан 15.

Ако употреба услуге тумача за знаковни језик не може да се обезбеди на начин утврђен чланом 11. овог закона, савез се обраћа министарству надлежном за послове унапређења заштите особа са инвалидитетом (у даљем тексту: Министарство), ради обезбеђивања развоја и употребе услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму.

У сврху обезбеђивања развоја и употребе услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму савез доставља Министарству податке о потребама глувих особа, тумачима за знаковни језик, спроведеним услугама од стране тумача за знаковни језик и другим подацима од значаја за обезбеђивање услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму.

Обезбеђивање средстава за употребу услуге тумача за знаковни језик

Члан 16.

Средства за употребу услуге тумача за знаковни језик од стране удружења, односно савеза, обезбеђују се:

1) у оквиру средстава буџета Републике Србије намењених за финансирање организација особа са инвалидитетом и других удружења чији је циљ унапређивање социјално-економског и друштвеног положаја особа са инвалидитетом, на разделу Министарства у складу са могућностима, односно у оквиру расположивих средстава намењених за финансирање установа социјалне заштите или другог пружаоца услуга социјалне заштите, у складу са могућностима;

2) у оквиру средстава територијалне аутономије и јединица локалне самоуправе намењених за развој социјалне заштите и услуга подршке за самосталан живот, односно унапређење положаја особа са инвалидитетом;

3) поклона, донација, легата, кредита, камата и других средстава, у складу са законом;

4) других извора, у складу са законом.

Мере за подстицање примене знаковног језика на електронским медијима

Члан 17.

Пружаоци медијских услуга дужни су да сагледају могућности и раде на стварању услова за омогућавање праћења аудио-визуелних медијских услуга путем тумача за знаковни језик или применом техника прихватљивих глувој особи у највећој могућој мери, обезбеђивањем дневног праћења доступног програма и садржаја.

Мере за подстицање примене знаковног језика путем телекомуникационих услуга

Члан 18.

Пружаоци телекомуникационих услуга дужни су да сагледају могућности и раде на обезбеђивању коришћења услуга универзалног сервиса, односно телефонских и других комуникационих услуга уз употребу видео телефона, кол центра или на други начин, ради осигурања једнаких могућности за приступ телекомуникационим услугама, у складу са законом.

Мере за унапређење употребе знаковног језика

Члан 19.

Јавна служба, Министарство и други органи надлежни за унапређење положаја особа са инвалидитетом и научно - истраживачке, образовне и установе културе, као и други органи и организације сагледавају потребе и развијају могућности за равномерно обезбеђивање брзе и ефикасне услуге у односу на потребе глувих особа, усвајање одговарајућих прописа, предузимање мера у циљу промовисања знаковног језика, развој мреже тумача за знаковни језик у складу са потребама, стварање услова за даљу стандардизацију, развој и истраживање српског знаковног језика и знаковних језика националних мањина и предузимају друге мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика.

Послови из става 1. овог члана обављају се у сарадњи са удружењем, односно савезом и другим удружењима који се баве заштитом интереса глувих особа, који предузимају мере за развој мреже и омогућавање употребе услуге тумача за знаковни језик на целој територији Републике Србије.

V. НАДЗОР

Члан 20.

Надзор над применом овог закона врши Министарство.

VI. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 21.

Новчаном казном од 200.000,00 до 500.000,00 динара казниће се за прекршај правно лице које забрани или не омогући:

- 1) употребу знаковног језика у установама образовања (члан 9);
- 2) услугу тумача за знаковни језик од стране удружења, односно савеза (члан 11);
- 3) услугу тумача за знаковни језик од стране јавне службе (члан 13);
- 4) услугу тумача за знаковни језик код послодавца (члан 14).

Новчаном казном од 20.000,00 до 100.000,00 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана и одговорно лице у правном лицу.

Новчаном казном од 100.000,00 до 400.000,00 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана предузетник.

VII. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 22.

Надлежни министар донеће програм за учење знаковног језика у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Удружење и савез дужни су да у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона ускладе своју организацију, рад и акте са одредбама овог закона.

Члан 23.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I. Уставно правни основ

Уставни основ за доношење Закона о употреби знаковног језика садржан је у одредби члана 97. тачка 10. Устава Републике Србије, према којој Република Србија уређује и обезбеђује систем у области социјалне и инвалидске заштите, а у вези са одредбом члана 21. став 2, којом је утврђено да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима, и у одредби члана 69. став 4, сагласно којој све особе са инвалидитетом уживају посебну заштиту, у складу са законом.

II. Разлози за доношење закона

Разлози због којих се предлаже доношење овог закона односе се на:

- 1) реализацију циљева предвиђених Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 1/07, у даљем тексту: Стратегија) и предузимање одговарајућих мера утврђених Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 42/09, у даљем тексту: Конвенција о правима особа са инвалидитетом);
- 2) омогућавање равноправности изједначавањем могућности кроз остваривање права на комуникацију глувих особа са инвалидитетом у складу са њиховим потребама.

Истовремено, изједначавање могућности, приступачност и омогућавање остваривања различитих права у складу са потребама глувих лица јесу и основни циљеви који се овим законом постижу, у смислу инклузије особа са инвалидитетом у све друштвене токове.

У Републици Србији изворна вредност културе глувих и њихових језичких права још увек нису потпуно прихваћени. Проблем глувих особа се, у савременим условима у свету, разматра све више као подручје које захтева одговарајући третман. У складу са тим, глува особа жели да буде схваћена од стране друштва као њен равноправан, користан и продуктиван члан и да своја права оствари у једнакој и пуној мери са осталим члановима заједнице.

Схватање о ограниченим могућностима глувих особа због смањеног обима и отежаног начина комуницирања, плод су застарелих погледа који се морају одговарајућим мерама друштвене заједнице уклањати. Да би се потенцирало савремено третирање проблема глувих особа, потребно је омогућити приступ комуникацијама на најприкладнији и најприхватљивији начин. Одговарајућа комуникација за глуве особе производи интеграцију у различите друштвене токове.

Свака особа има право да изрази своје идеје, мисли и осећања, користећи језик који најбоље задовољава његове комуникационе потребе. Ако било ко ускраћује ову слободу или прописује начин да се та слобода ускраћује, ускраћује неотуђиво људско право, право на комуникацију.

Знаковни језик је нужни облик општења глувих особа који не владају артикулисаним говором. Као основа овог говора, јавља се систем знакова од

којих сваки има своје значење. Овакав систем знакова представља природни начин комуникације за глуве особе, а уз тумаче за знаковни језик, овакав облик комуникације омогућава разумевање и пуно прихватање различитих садржаја не само од стране глувих особа, него и од чујућих када су у комуникацији са глувим особама.

У смислу наведеног, Стратегијом је наглашено да се посебна пажња мора посветити чињеници да ризици маргинализације и социјалне искључености имају тенденцију да се увећавају и умножавају те је неопходно предузети све активности како би се ови ризици свели на најмању меру. Стратегијом су предвиђени и општи циљеви, као што су уграђивање питања положаја особа са инвалидитетом у опште развојне планове уз изградњу институционалног оквира и операционализацију сарадње на активностима планирања и праћења политика у овој области, чињење доступним социјалних, здравствених и других услуга базираних на правима и потребама корисника, у складу са савременим међународно–прихваћеним методама, као и осигурање приступа изграђеном окружењу, приступачном превозу, информацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности.

У смислу наведеног, потребно је предузети одговарајуће мере да се особама са инвалидитетом обезбеди приступ, равноправно са другима, између осталог и информацијама и комуникацијама, а када су у питању глуве особе, онда је такав приступ у одређеним ситуацијама једино могуће обезбедити уз употребу тумача за знаковни језик, односно онај језик који глуве особе у потпуности разумеју.

Доношење овог закона у складу је са многобројним документима међународног права, као што су: Универзална декларација о правима човека, којом се сваком гарантује слобода мишљења и изражавања ради ширења информација и идеја; Међународни пакт о грађанским и политичким правима, којим се гарантује слобода мишљења и изражавања; Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, којим се гарантује право на учешће у културном животу и уживање благодети научног напретка; Конвенција о правима особа са инвалидитетом, којом се промовише, штити и осигурава пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода особа са инвалидитетом.

Управо је Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом, у члану 9. утврђено да ће у циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, државе стране уговорнице предузети одговарајуће мере, које се, између осталог, односе и на приступачне:

- зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна места;
- информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе.

Такође, државе стране уговорнице ће између осталог предузети одговарајуће мере да се у зградама и другим објектима отвореним за јавност обезбеде ознаке на Брајевом писму на начин да се лако читају и разумеју, да се пруже облици непосредне помоћи и посредници, укључујући водиче, читаче и стручне тумаче за језик знакова, како би се олакшао приступ зградама и другим објектима отвореним за јавност.

Такође, и у Извештају о напретку Србије за 2014. годину Европске комисије (European Commission Serbia 2014 Progress Report), код сагледавања

положаја особа са инвалидитетом, наводи се да је систем услуга социјалне заштите још увек институционализован и веома ограничен, а да се особе са инвалидитетом свакодневно суочавају са различитим препрекама, као и да пропис о употреби знаковног језика још увек није донет.

Иначе овакав пропис постоји и у земљама у окружењу – Македонија (2009), Словенија (2007), Босна и Херцеговина (2009), док је у Хрватској поступак доношења у току, а од земаља ЕУ, прописи о знаковним језицима постоје у Аустрији, Белгији, Бугарској, Кипру, Чешкој, Данској, Естонији, Финској, Француској, Немачкој, Грчкој, Мађарској, Ирској, Италији, Летонији, Литванији, Луксембургу, Малти, Холандији, Пољској, Португалији, Румунији, Словачкој, Шпанији, Шведској, Великој Британији.

Имајући у виду наведено, као и трајно опредељење Републике Србије да омогући пуну равноправност свим својим грађанима, предложено је доношење овог закона, којим би се глувим особама са инвалидитетом омогућило, кроз право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, пуно укључивање у све друштвене токове.

У смислу могућности да се проблем реши и без доношења акта и питања зашто је доношење акта најбољи начин за решавање проблема потребно је нагласити да доношење овог закона омогућава да глува лица остваре право да се у пуној мери укључе у друштвене токове, и то равноправно са другима, јер им се једино на овај начин омогућава остваривање права, обавеза и правног интереса у различитим поступцима пред јавним службама, у образовном процесу, код послодавца и у свим другим случајевима. Овакав начин остваривања права глувих је једини начин, јер само на овакав начин глуве особе могу у потпуности учити, разумети и схватити, а тиме се и укључити у све токове у друштву, баријере са којима се суочавају у различитим областима се превазилазе, а могући случајеви дискриминације у овој области се свде на најмању меру.

III. Објашњење основних правних института и појединачних решења

1. Глава I. Основне одредбе (чл. 1–3)

Главом I. овог закона поред предмета уређивања и начела на којима се заснива закон, извршено је дефинисање знаковног језика и тумача за знаковни језик.

Законом (члан 1) се уређује право на употребу знаковног језика, односно право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, начин употребе услуге тумача за знаковни језик, мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика и друга питања од значаја за употребу знаковног језика, док се закон заснива на начелима (члан 2): поштовања људских права и достојанства глувих особа; признавања права на употребу српског знаковног језика и знаковних језика националних мањина, као матерњег језика глувих особа; укључености глувих особа у све сфере друштвеног живота на равноправној основи; једнакости и забране дискриминације.

Чланом 3. дефинисана је глува особа и то као особа која је услед информационих, комуникационих и других препрека ограничена у пуном и равноправном учешћу у друштвеном животу.

Израз „знаковни језик” јесте природни облик комуникације глувих особа који има своја језичка својства, укључујући граматичке функције, фонологију, морфологију и синтаксу. Знаковни језик јесте у суштини визуелни начин споразумевања, односно облик невербалне комуникације којим се орални говор приказује знацима или гестовима руку који носе значење појединих мисли, речи појмова и реченица, у зависности од контекста или сложеног низа идеја, а који глумим особама омогућава природни начин комуникације.

Израз „тумач за знаковни језик” дефинисан је тако да се под тумачем подразумева лице које је, у складу са законом, стекло стручне компетенције за обављање послова тумача за знаковни језик, односно лице које је, у поступку организованог процеса учења на основу посебних програма у складу са законом, стекло способност за употребу знања и вештина неопходних за обављање радних активности тумачења знаковног језика и о томе поседује одговарајућу јавну исправу. Ово лице практично је дакле, оспособљено за превођење говорног језика на знаковни језик и обратно.

2. Глава II. Употреба знаковног језика (чл. 4–10)

У Глави II. закона регулисано је право на употребу знаковног језика које подразумева право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик.

Чланом 4. утврђено је да право на употребу знаковног језика, односно право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик што остварује глува особа (члан 3. - лице које је услед информационах, комуникационах и других препрека ограничено у пуном и равноправном учешћу у друштвеном животу). У смислу наведеног, употреба знаковног језика подразумева право глуве особе да учи и разуме знаковни језик као и да користи услуге тумача за знаковни језик у циљу остваривања пуног и равноправног учешћа у друштвеном животу. У том смислу, право на употребу знаковног језика нико не може да забрани глувој особи.

Такође, право на употребу знаковног језика има и глуво дете а то право не могу да му буде забрањено.

Са друге стране, право на учење знаковног језика поред глуве особе остварује и друго лице, дакле лице које није глуво, али које може да учи знаковни језик из различитих разлога. Ти разлози могу бити потреба да се разуме и користи знаковни језик (као и било који други језик) у свакодневној комуникацији, али и стицање стручних компетенција за обављање послова тумача за знаковни језик.

Чланом 5. регулисано је право на учење знаковног језика. Наиме, глува особа не би могла да разуме знаковни језик без претходног учења, које се, у складу са образовним системом, спроводи у поступку организованог процеса учења на основу посебних програма прилагођених потребама и могућностима глувих особа. Учење знаковног језика организује и спроводи установа образовања и васпитања и друга организација која је стекла статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, у складу са законом. Програма, који може бити прилагођен потребама и могућностима глувих особа, доноси министар надлежан за послове образовања уз претходну сагласност министра надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом. Овим програмом се:

1) стичу знања, способности и вештине ради стицања кључних компетенција за остваривање могућности за лични, социјални и професионални развој и даље учење, у складу са законом;

2) стичу способности за употребу стечених знања, вештина и ставова, неопходних за обављање радних активности тумачења знаковног језика и стицања стручних компетенција за обављање послова тумача за знаковни језик, у складу са законом.

Програмом се омогућава једнообразно стицање знања, способности и вештина, а тиме, у складу са прописима о образовању и кључне компетенције којима се остварују могућности за лични, социјални и професионални развој и даље учење. На овај начин се у пуној мери, када је реч о глувим особама, постижу циљеви дефинисани Стратегијом који се односе на осигурање приступа приступачним информацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности.

Учење знаковног језика организује и спроводи установа образовања и васпитања и друга организација која је стекла статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, у складу са прописима из области образовања.

Последица оваквог регулисана је и могућност укључивања занимања тумача за знаковни језик у номенклатуру занимања, каква је ситуација и са судским тумачима, тумачима за различите језике, преводиоцима тумачима и осталим лингвистима.

Овим чланом детаљније је дакле регулисано ко може да организује и спроводи поступак учења знаковног језика. У складу са Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13), регулисано је инклузивно образовање и онемогућено искључивање деце из редовног образовног система. Овим законом регулисано је и да за дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, образовна установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план. На овај начин обезбеђена је могућност учења и знаковног језика у образовном процесу, за децу на школовању. Истим законом прописано је да се образовно васпитни рад за лица која користе знаковни језик, односно посебно писмо или друга техничка решења, може изводити на знаковном језику и помоћу средстава тог језика. Дакле, у поступку организованог процеса учења које спроводи образовна установа у складу са прописима из области образовања, сама образовна установа обезбеђује учење знаковног језика и учење на знаковном језику, у складу са сагледаним потребама деце.

Када се говори о образовању одраслих глувих особа, као и других одраслих лица која уче знаковни језик, могуће је разликовати две ситуације, и то ситуацију када се овај језик учи ради стицања знања, способности и вештина ради коришћења овог језика, и када се не стичу компетенције, односно квалификације за обављање послова тумача за знаковни језик. У овом случају се, у складу са Законом о образовању одраслих („Службени гласник РС”, број 55/13), поступак учења спроводи од стране јавно признатог организатора активности образовања одраслих, а то је основна и средња школа, уколико испуњава прописане услове за ту активност и има решење о верификацији које издаје министарство надлежно за послове образовања, у складу са законом којим се уређују основи система образовања и васпитања. Друга организација може стећи статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, ако је регистрована за образовне делатности, задовољава утврђене

стандарде и поседује одобрење министарства надлежног за послове образовања. Одобрење за обављање ових послова издаје се другој организацији која испуњава прописане услове за организовање активности образовања одраслих у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава. На овај начин се омогућава да Савез глувих и наглувих Србије, као удружење са дугом традицијом обављања послова обуке за знаковни језик, удружење тумача знаковног језика, или друго правно или физичко лице које испуњава одговарајуће критеријуме, постане јавно признати организатор образовања одраслих, у смислу учења знаковног језика, са могућношћу издавања одговарајућих, јавно признатих уверења о стеченим знањима и способностима.

Чланом 6. уређено је право на употребу услуге тумача за знаковни језик које има глува особа која није у могућности да на основу другог облика невербалне комуникације, односно читањем са усана, писањем, употребом техничких помагала или на други начин, оствари право, на закону заснован интерес или изврши неку обавезу. Сама употреба услуге тумача за знаковни језик може се обезбедити непосредним ангажовањем тумача за знаковни језик или на други начин прихватљив глувој особи, употребом савремених техничких достигнућа као што су кол центри, мали покретни рачунари или на други начин.

Чланом 7. уређено је да глува особа која није у могућности да на основу другог облика невербалне комуникације оствари право, на закону заснован интерес или изврши обавезу има право да користи услуге тумача за знаковни језик у сваком поступку пред државним органом, органом територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, као и другим органом и организацијом и правним лицем коме је поверено вршење јавних овлашћења а пред којим се остварују права и обавезе, односно законом заснован интерес глувих особа.

Чланом 8. закона је уређено право глуве особе која учествује у политичком животу да има право на употребу знаковног језика, односно на употребу услуге тумача за знаковни језик током трајања састанака и седница органа јавне власти.

Чланом 9. посебно је издвојена и могућност извођења образовно-васпитног рада у установама образовања васпитања као и студије на високошколској установи, који се, како је већ наглашено, у складу са прописима из области образовања, може изводити на знаковном језику за глуве особе, у складу са њиховим потребама, способностима и могућностима. Образовно-васпитни рад остварује се на основу процене потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке интерресорне комисије кроз програм васпитања и образовања деце, односно школски програм и индивидуални образовни план за ученике, у складу са законом.

Ради пуног и равноправног остваривања права на рад, чланом 10. овог закона регулисана је и употреба услуге тумача за знаковни језик код послодавца, и то тако да глува особа која није у могућности да на основу другог облика невербалне комуникације оствари право, на закону заснован интерес или изврши обавезу има право да користи услуге тумача за знаковни језик у току запошљавања и рада код послодавца, и то: при обављању разговора за посао, код закључивања и отказивања уговора о раду или другог уговора о раду ван радног односа, стручном оспособљавању и усавршавању, волонтирању, у току рада или учествовања на раду код послодавца по било ком основу. Овакво право глува особа остварује у периоду док постоји објективна потреба за таквом услугом, дакле, у зависности од процеса и организације рада, потреба за услугом тумача за знаковни језик свакако није потребна у току целог радног

ангажовања, него у случајевима у којима се запосленим лицима код послодавца саопштавају информације од утицаја на процес рада и њихов положај.

3. Глава III. Начин употребе услуге тумача за знаковни језик (чл. 11–14)

Главом III. овог закона регулисан је начин употребе услуге тумача за знаковни језик преко удружења особа са инвалидитетом, савеза удружења који се бави заштитом глувих особа, од стране јавне службе и код послодавца.

Чланом 11. уређено је да глува особа може да оствари услугу тумача за знаковни језик на основу претходно изнетог захтева удружењу особа са инвалидитетом (у даљем тексту: удружење) на територији јединице локалне самоуправе на којој има пребивалиште или на којој остварује право, на закону заснован интерес или извршава обавезу. Иначе, од укупног броја јединица локалне самоуправе, удружења глувих имају организовану услугу тумача за знаковни језик у око 50, а када се има у виду да у Граду Београду има више јединица локалне самоуправе, и ако се и оне рачунају посебно, онда је оваква услуга, преко удружења глувих, обезбеђена за 81 општину. Доношењем овог закона, обезбеђује се могућност креирања услуге тумача за знаковни језик у свим јединицама локалне самоуправе у складу са потребама, а са друге стране, обезбеђује се и право како глувих особа, тако и самих тумача, да могу, са пуним правом да присуствују уз глуву особу, увек када је то потребно а када глува особа није у могућности да у потпуности разуме и оствари своје право или обавезу.

Ако ово удружење није у могућности да обезбеди употребу услуге тумача за знаковни језик, захтев глуве особе прослеђује савезу удружења који се бави заштитом глувих особа (у даљем тексту: савез) који обезбеђује употребу услуге тумача преко тумача за знаковни језик који обавља услугу на подручју најближем територији на којој глува особа има пребивалиште, односно остварује право, правни интерес или извршава обавезу и стара се о обезбеђивању употребе услуге тумача за знаковни језик на територији Републике Србије, у складу са средствима са којима располаже за те намене опредељеним у складу са законом.

Да би глуве особе али и друга лица, органи и организације могли да користе тумаче за знаковни језик, савез на својој интернет презентацији обезбеђује доступност и стара се о ажурности података о тумачима за знаковни језик и подручју на коме пружају услугу, односно о могућностима ангажовања тумача за знаковни језик.

Чланом 12. регулисано је да се право на употребу знаковног језика може обезбедити и преко другог удружења које се бави заштитом глувих особа, које, у складу са својим циљевима, може обезбедити услугу тумача за знаковни језик преко својих чланова који су тумачи тог језика.

Да се право на употребу услуге тумача може обезбедити и од стране јавне службе непосредно регулисано је чланом 13. на основу кога глува особа услугу тумача за знаковни језик може да оствари и непосредним обраћањем јавној служби која је у обавези да ову услугу обезбеди од стране запосленог који зна знаковни језик и преко кога се може обезбедити услуга тумача за тај језик или на терет средстава те службе под условом да удружење, односно савез не располаже средствима опредељеним у складу са законом за те

намене, односно да је потребно обезбеђивање неодложне услуге тумача за знаковни језик.

Чланом 14. уређено је да су удружење, односно савез у обавези да обезбеде употребу услуге тумача за знаковни језик увек када је у питању остваривање права глуве особе на употребу услуге тумача за знаковни језик код послодавца, као и да средства за ове намене не обезбеђује послодавац.

4. Глава IV. Мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика (чл. 15–19)

Главом IV. овог закона уређене су Мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика кроз обезбеђивање услова за употребу услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму, обезбеђивање средстава за услуге тумача за знаковни језик, оснивање Савета за особе са инвалидитетом, мере за подстицање примене знаковног језика на електронским медијима и путем телекомуникационих услуга, као и друге мере за унапређење употребе знаковног језика.

Чланом 15. уређено је да, уколико је немогуће обезбедити употребу услуге тумача за знаковни језик преку удружења или савеза, се савез обраћа министарству надлежном за послове унапређења заштите особа са инвалидитетом, ради обезбеђивања развоја и употребе услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму. У ту сврху, савез доставља министарству податке о потребама глувих особа, тумачима за знаковни језик, спроведеним услугама од стране тумача за знаковни језик и другим подацима од значаја за обезбеђивање услуге тумача за знаковни језик у потребном обиму.

Средства за употребу услуге тумача за знаковни језик од стране удружења, односно савеза, у складу са чланом 16. обезбеђују се:

1) у оквиру средстава буџета Републике Србије намењених за финансирање организација особа са инвалидитетом и других удружења чији је циљ унапређивање социјално-економског и друштвеног положаја особа са инвалидитетом, на разделу министарства надлежног за послове унапређења заштите особа са инвалидитетом у складу са могућностима, односно у оквиру расположивих средстава намењених за финансирање установа социјалне заштите или другог пружаоца услуга социјалне заштите, у складу са могућностима;

2) у оквиру средстава аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе намењених за развој социјалне заштите и услуга подршке за самосталан живот, односно унапређење положаја особа са инвалидитетом;

3) поклона, донација, легата, кредита, камата и других средстава, у складу са законом или из других извора, у складу са законом.

Чланом 17. и чланом 18. уређене су мере за подстицање примене знаковног језика на електронским медијима и путем телекомуникационих услуга. У том смислу су пружаоци медијских услуга дужни да сагледају могућности и раде на стварању услова за омогућавање праћења аудио-визуелних медијских услуга путем тумача за знаковни језик или применом техника прихватљивих глувој особи у највећој могућој мери, обезбеђивањем дневног праћења доступног програма и садржаја, док су пружаоци телекомуникационих услуга дужни да сагледају могућности и раде на

обезбеђивању коришћења услуга универзалног сервиса, односно телефонских и других комуникационих услуга уз употребу видео телефона, кол центра или на други начин, ради осигурања једнаких могућности за приступ телекомуникационим услугама, у складу са законом.

Чланом 19. регулисано је да су Јавна служба, Министарство и други органи органи надлежни за унапређење положаја особа са инвалидитетом и научно - истраживачке, образовне и установе културе, као и други органи и организације сагледавају потребе и развијају могућности за равномерно обезбеђивање брзе и ефикасне услуге у односу на потребе глувих особа, усвајање одговарајућих прописа, предузимање мера у циљу промовисања знаковног језика, развој мреже тумача за знаковни језик у складу са потребама, стварање услова за даљу стандардизацију, развој и истраживање српског знаковног језика и знаковних језика националних мањина и предузимају друге мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика. Ови послови обављају се у сарадњи са удружењем, односно савезом и другим удружењима који се баве заштитом интереса глувих особа, који предузимају мере за развој мреже и омогућавање употребе услуге тумача за знаковни језик на целој територији Републике Србије.

5. Глава V. Надзор (члан 20)

Чланом 20. прописан је надзор над применом овог закона који врши министарство надлежно за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом, односно Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

6. Глава VI. Казнене одредбе (члан 21)

Законом су прописане новчане казне за прекршај учињен од стране правног лица и предузетника, ако забрани или не омогући учење знаковног језика или услугу тумача за знаковни језик у различитим ситуацијама.

Новчана казна предвиђена је и за одговорно лице у правном лицу, као и за предузетника.

7. Глава VII. Прелазне и завршне одредбе (чл. 22–23)

Прелазним одредбама утврђује се да ће надлежни министар за послове образовања донети програм за учење знаковног језика у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона, да ће удружење и савез ускладити, у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона, своју организацију, рад и акте са одредбама овог закона.

Закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

IV. Процена финансијских средстава

За спровођење овог закона у 2015. години средства су обезбеђена на разделу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Глава 28.2, Програм 902, Функција 90, Програмска активност 6, Економска класификација 481, Дотације невладиним организацијама, Буџетски фонд за програме заштите и унапређења положаја особа са инвалидитетом опредељено је 325.722.000,00 динара. Пројекцијом финансијског плана за 2016. и 2017. годину на истом разделу предложен је исти износ средстава.

Наведена средства обезбеђују се на основу члана 38. Закона о удружењима („Службени гласник РС”, бр. 51/09 и 99/11 – др. закон), на основу чега се у буџету Републике Србије обезбеђују средства за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса које реализују удружења. Истим законом је уређено да Влада, односно министарство надлежно за област у којој се остварују основни циљеви удружења, додељује наведена средства на основу спроведеног јавног конкурса и закључених уговора о реализовању одобрених програма. Даље, Законом о играма на срећу („Службени гласник РС”, бр. 88/11 и 93/12 – др. закон) одређено је да се наменска примања буџета у износу од 19% распоређују за, између осталог, финансирање организација особа са инвалидитетом и других удружења чији је циљ унапређење социјално-економског и друштвеног положаја особа са инвалидитетом. Критеријуми, услови, обим, начин и поступак обезбеђивања ових средстава прописани су посебном уредбом и правилником, а користе се са циљем превенције институционализације и деинституционализације, побољшања приступачности физичког окружења и подршке за самосталан живот особа са инвалидитетом ради побољшања квалитета њиховог живота стварањем могућности за слободан избор услова и начина живота у изабраном окружењу.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања - Сектор за заштиту особа са инвалидитетом, као министарство надлежно за унапређење положаја особа са инвалидитетом, активно развија сарадњу са удружењима особа са инвалидитетом у делу финансијске подршке коју пружа програмима које иста спроводе у циљу заштите права и унапређења положаја особа са инвалидитетом, а посебно у области спречавања дискриминације и развоја сервиса на локалном нивоу кроз увођење нових услуга које као пружаоци спроводе удружења у циљу пружања подршке особама са инвалидитетом што за резултат има већи степен њихове укључености у социјални и економски живот друштва.

У смислу наведеног, ова средства се, путем конкурса, расподељују организацијама и удружењима особа са инвалидитетом. Приоритети свих конкурса који се расписују током године припремају се у дијалогу са организацијама особа са инвалидитетом, уз поштовање смерница које су дате циљевима и задацима формулисаним Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у РС.

Имајући у виду обавезу држава потписница Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом о предузимању одговарајућих мера које треба да олакшају учење знаковног језика, обезбеде услове за већу самосталност слушно оштећених особа и унапреде лингвистички идентитет заједнице глувих, у оквиру наведених конкурса подржавају се пројекти услуге тумача знаковног језика, као и пројекти едукације запослених у јавним службама за употребу знаковног језика.

Пилотирање услуге тумача знаковног језика започето је још 2010. године као једна од првих активности пројекта „Пружање унапређених услуга на локалном нивоу” - ДИЛС у оквиру тадашњег Министарства рада и социјалне политике. Услуга тумача знаковног језика за глуве особе треба да изађе у сусрет најзначајнијем проблему са којима се глуве особе суочавају, а то су тешкоће у комуникацији и остваривање права на коришћење свог матерњег језика – знаковног језика. Основни циљ ове услуге је побољшање положаја глувих особа и право на интеракцију на знаковном језику са циљем успешније социјалне интеграције. Један од значајних секундарних циљева услуге представља и уклањање баријере у комуникацији и увођењем знаковног језика у све животне сфере са циљем да се мотивишу и оснаже особе са оштећењем слуха да се укључе у разне друштвене активности, да самостално подстичу инклузију, преузму иницијативу, одговорност и управљање радом у својим локалним срединама.

Од 2011. године као последица пилотирања ове услуге, до данас преко 40 организација глувих и наглувих у Србији почеле су реализацију услуге преводилачког сервиса за знаковни језик (већина сервиса подржана је од стране министарства, а негде је и локална самоуправа преузела финансирање рада сервиса). Тако се, глуве особе могу обратити за помоћ у комуникацији у Београду, Новом Саду, Суботици, Сремској Митровици, Крагујевцу, Ваљеву, Великој Плани, Врању, Нишу, Зајечару и другим градовима.

У 2013. години, од стране министарства финансиране су 43 канцеларије, са укупно 50 тумача знаковног језика, за шта је утрошено 17.018.400,00 динара, док је у 2014. години, за исте намене и исти број канцеларија издвојено 15.960.000,00 динара. Имајући у виду да је ову услугу, поред других услуга које спроводе удружења особа са инвалидитетом, потребно даље ширити, на разделу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, на Функцији 90 Буџетски фонд за програме заштите и унапређења положаја особа са инвалидитетом, Економска класификација 481, опредељено је у 2014. години укупно 328.291.000,00 динара. Како је већ наведено, и у 2015. години, на разделу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Глава 28.2, Програм 902, Функција 90, Програмска активност 6, Економска класификација 481, Дотације невладиним организацијама, Буџетски фонд за програме заштите и унапређења положаја особа са инвалидитетом опредељено је 325.722.000,00 динара. Пројекцијом финансијског плана за 2016. и 2017. годину на истом разделу предложен је исти износ средстава. Министарство настоји да у склопу приоритета по конкурсима које расписује посебно подстиче развој ове услуге у складу са потребама на целој територији Србије.

У Републици Србији постоји 174 јединице локалне самоуправе, и у перспективи би све требало да буду покривене, у складу са потребама глувих особа, услугом тумача за знаковни језик. Међутим, није потребно отворити канцеларије у још око 130 општина, имајући у виду да су велики градови, као што су Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Суботица и др. већ покривени услугом на наведени начин, и то са већим бројем тумача, а ови градови обухватају већи број општина. Имајући у виду наведено тумачи за знаковни језик већ су на овај начин обезбеђени за 81 јединицу локалне самоуправе, док су неке јединице локалне самоуправе – као што су Смедерево, Зрењанин, Вршац, Нови Сад, Ниш, Панчево, Пирот, Врање и др. већ преузеле финансирање оваквих услуга на својој територији.

Са друге стране, не постоји ни у свим јединицама локалне самоуправе потреба за постојањем сталне канцеларије тумача за знаковни језик. Наиме, у неким јединицама локалне самоуправе је мали број глувих особа, и реално не

постоји потреба за отварањем канцеларије, него се ове услуге, у складу са потребама, могу обављати и од стране тумача са суседних територија. Један од разлога зашто је овим законом и предвиђено да Савез глувих и наглувих Србије (у оквиру овог савеза окупљено је 44 локална удружења глувих - 13 у АП Војводини и 31 у ужој Србији), води базе података о тумачим и пружаоцима тих услуга, као и да обезбеђује услугу тумача за знаковни језик, управо и јесте чињеница да је највећи број глувих особа учлањен у ова удружења, као и да сам савез има на најбољи начин сазнања о потребама својих чланова. Такође, и саме глуве особе се за сваку помоћ првенствено обраћају својим удружењима.

Такође, самим законом је уређено да се употреба услуге тумача за знаковни језик обезбеђује непосредним ангажовањем тумача за знаковни језик или на други начин прихватљив глувој особи, употребом савремених техничких достигнућа (члан 6. став 2.). Ова достигнућа подразумевају могућност формирања кол центра било где на територији Републике Србије, где би одређени потребан број тумача (по два у смени) био непрекидно доступан преко интернета свим глувим особама које би могле коришћењем таблет рачунара или мобилних телефона који подржавају такве могућности, у свако доба и било где да се налазе, да остваре право на употребу услуге тумача за знаковни језик, простим позивом кол центра и остваривањем визуелног контакта са тумачима. На овај начин би практично ангажовањем малог броја тумача могао да се постигне жељени ефекат, односно омогући употреба услуге тумача за знаковни језик увек када је то потребно и то широм Републике, а без губљења времена самих тумача за долазак и одлазак са места где је тумачење потребно (чак и чекање нарочито када су у питању здравствене услуге). Овакав пројекат се развија и посебно је компатибилан са одредбама Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/13 – УС и 62/14) којим је предвиђено обезбеђивање доступности услуга универзалног сервиса који обухвата посебне мере које особама са инвалидитетом и социјално угроженим корисницима осигуравају једнаке могућности за приступ јавно доступним телефонским услугама, укључујући упућивање позива службама за хитне интервенције, услугама обавештења и јавним телефонским именицима.

Даље, Законом о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11) утврђено је да су услуге социјалне заштите активности пружања подршке и помоћи појединцу и породици (кориснику) ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и стварања могућности да самостално живе у друштву. Услуге социјалне заштите спроводе, односно пружају, установе социјалне заштите и други пружоци услуга социјалне заштите - удружење, предузетник, привредно друштво и други облик организовања утврђен законом који испуњава законом прописане услове. Посебна врста услуга јесу и услуге подршке за самосталан живот које се пружају појединцу да би се његове могућности за задовољење основних потреба изједначиле с могућностима осталих чланова друштва, да би му се побољшао квалитет живота и да би могао да води активан и самосталан живот у друштву. У складу са чланом 209. Закона о социјалној заштити јединица локалне самоуправе обезбеђује, између осталог, финансирање услуге подршке за самосталан живот, осим услуге становања уз подршку за особе са инвалидитетом, као и остале услуге социјалне заштите у складу са потребама локалне самоуправе. Даље, у складу са чланом 207. истог закона регулисано је да се наменским трансферима, у складу са законом којим се уређује финансирање јединица локалне самоуправе, из буџета Републике Србије могу финансирати:

1) услуге социјалне заштите које по овом закону финансирају јединице локалне самоуправе – у јединицама локалне самоуправе чији је степен развијености, утврђен у складу са прописима којима се уређује разврставање јединица локалне самоуправе према степену развијености – испод републичког просека;

2) услуге социјалне заштите у јединицама локалне самоуправе на чијој територији се налазе установе за домски смештај у трансформацији, укључујући и трошкове трансформације тих установа;

3) иновативне услуге и услуге социјалне заштите од посебног значаја за Републику Србију.

У складу са наведеним, средства за даљи развој ове услуге могуће је обезбедити како у оквиру буџета Републике Србије путем финансирања активности удружења особа са инвалидитетом, тако и од стране јединица локалне самоуправе, што је регулисано Законом о социјалној заштити. Ипак, уколико се ради о оним јединицама локалне самоуправе чији је степен развијености испод републичког просека, те нису у могућности да саме обезбеде финансирање услуга тумача за знаковни језик, средства је могуће обезбедити из буџета Републике кроз наменске трансфере.

Када се посматрају обавезе јавних служби утврђене овим законом, могу се посебно издвојити образовне установе које организују и спроводе како учење знаковног језика тако и учење на знаковном језику. Међутим, у складу са Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13), регулисано је инклузивно образовање и онемогућено искључивање деце из редовног образовног система на основу личног својства, док одлуку о избору школе коју ће дете похађати доносе родитељи. Овим законом су дефинисани општи принципи система образовања и васпитања по којима: мора да се обезбеди за сву децу, ученике и одрасле једнако право и доступност образовања и васпитања; једнаке могућности за образовање и васпитање на свим нивоима и врстама образовања и васпитања у складу са потребама и интересовањима деце, ученика и одраслих без препрека за промене; настављање и употпуњавање образовања и образовање током целог живота; могућности да деца, ученици и одрасли са сметњама у развоју и инвалидитетом, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања у установама као и остваривању права на образовање, без угрожавања других права детета и других људских права. За дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план. Индивидуални образовни план (у даљем тексту: ИОП) је посебан документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика, у складу са његовим способностима и могућностима. Циљ ИОП-а је оптимални развој детета и ученика, укључивање у вршњачки колектив и остваривање општих и посебних исхода образовања и васпитања, односно задовољавања образовно-васпитних потреба детета и ученика. Овим законом прописано је да се образовно васпитни рад за лица која користе знаковни језик, односно посебно писмо или друга техничка решења, може изводити на знаковном језику и помоћу средстава тог језика (чланом 9. ст. 4.). У смислу наведеног, образовне установе су у обавези да, у складу са потребама ученика, обезбеде образовно-васпитни рад на знаковном језику кроз редован наставни процес, што подразумева да за реализацију оваквих послова није потребно обезбедити додатна финансијска средства.

Са друге стране, друга организација која има статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих (а овим пословима ће се првенствено бавити удружења глувих особа), послове који се односе на учење знаковног језика обавља на комерцијалној основи, као и све друге организације које се баве пословима образовања одраслих. Школа знаковног језика први пут је реализована 2001. године, финансирана је од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања као део програмских активности које реализује Савез глувих и наглувих Србије. Ове године одржаће се 14. по реду школа. Од одржавања прве школе коју је похађало само пет полазника, данас има преко 50 лица која обављају послове тумача, а када овај савез буде јавно признати организатор образовања одраслих, лица која заврше школу за тумаче моћи ће да стекну и звање тумача, што је највеће звање у знаковном језику. Ова лица претежно раде у канцеларијама преводилачких сервиса, а могу да обављају и послове судских тумача за знаковни језик. Преко 300 полазника ове школе стекло је основни ниво комуникације са глувим особама. То су претежно запослени из јавних сервиса - здравствених, образовних установа, служби за запошљавање и установа социјалне заштите. Годишњи просек полазника школе знаковног језика је око 60, сваком полазнику додељује се одговарајућа литература - Речник знаковног језика, а заинтересовани полазници сами сnose трошкове школе. На овај начин, могуће је дакле обезбедити да јавне службе, из реда својих запослених, обезбеде учење знаковног језика, у складу са потребама на конкретном подручју, те да глувим особама буду на располагању квалификовани тумачи који ће на лицу места моћи да пруже потребну услугу а истовремено, то су и квалификовани стручњаци из различитих области, те ће на најбољи начин моћи да пруже информације и обезбеде остваривање различитих права управо из делокруга свог рада.

Што се тиче остваривање права на услугу тумача за знаковни језик пред правосудним органима, на основу прописа о уређењу судова донет је Правилник о сталним судским тумачима („Службени гласник РС”, број 35/10) којим је уређен поступак за постављање и разрешење сталних судских тумача знакова слепих, глувих или немих лица и одређен њихов положај једнак положају судских преводилаца других језика, одређени услови, евиденција, надзор и сл. У смислу наведеног, остваривање права на употребу тумача за знаковни језик у правосудним органима, у погледу свих основних питања рада, накнада, обавеза и одговорности сталних судских тумача уопште па и за знаковни језик, регулисано је и обезбеђено на одговарајући начин.

V. Анализа ефеката закона

1) На кога ће и како ће највероватније утицати решења у закону?

Решења из овог закона ће, пре свега, утицати на глуве особе за које треба да изађе у сусрет најзначајнијем проблему са којима се суочавају, а то су тешкоће у комуникацији и остваривање права на коришћење свог матерњег језика – знаковног језика. Основни циљ доношења овог закона јесте побољшање положаја глувих особа и право на интеракцију на знаковном језику са циљем успешније социјалне интеграције. Један од значајних циљева представља и уклањање баријера у комуникацији и увођење знаковног језика у све животне сфере са циљем да се мотивишу и оснаже особе са оштећењем слуха да се укључе у разне друштвене активности, да самостално подстичу

инклузију, преузму иницијативу, одговорност и управљање радом у својим локалним срединама. Крајњи циљ, свакако је спречавање дискриминације ових лица у сваком погледу, и истовремено разбијање предрасуда у свим сферама живота, почевши од образовног процеса кроз инклузивно образовање, преко остваривање свих грађанских права и обавеза на равноправној основи, до равноправног остваривања права на рад и разумевање свих његових аспеката код послодавца.

Решења из овог закона ће утицати и на удружења особа са инвалидитетом или друга удружења која се баве заштитом глувих особа (удружење тумача знаковног језика и др.), као и организацију која окупља највећи број удружења глувих особа на територији Републике Србије која води јединствену базу података о тумачима за знаковни језик и обезбеђује употребу услуге тумача за знаковни језик на територији Републике Србије (Савез глувих и наглувих Србије). Ова удружења ће обављати веома важну улогу у животу глувих особа. Наиме, у оквиру ових удружења је једино потпуно могуће сагледати потребе глувих особа, имајући у виду да ова удружења, у оквиру Савеза глувих и наглувих Србије, обухватају преко 20.000 глувих и још око 30.000 наглувих особа, којима је основни проблем за укључивање у друштвене токове управо остваривање комуникације. Ова удружења су место окупљања глувих особа, место размене искустава, пружања подршке и узајамне помоћи... Управо из тог разлога, самим законом се и предвиђа обезбеђивање услуге тумача за знаковни језик баш преко тих удружења. Утицај закона на њихов рад је евидентан – сагледавање потреба за тумачима, обезбеђивање услова за задовољење тих потреба, вођење базе података и обезбеђивање квалитетне услуге тумача, непосредан рад и одговорност за тај рад и када су у питању наведена права и када је у питању развој самог знаковног језика и његов даљи напредак. Удружењима је дат велики задатак и утицај закона на рад тих удружења је значајан у правцу њиховог даљег деловања.

Решења из овог закона ће свакако утицати и на начин обављања послова од стране јавних служби и послодавца (социјалних, здравствених, правосудних, образовних и др. у којима се остварује неко право, на закону заснован интерес или врши обавеза од стране глувих) у смислу обезбеђивања услова за радноправан положај глувих особа пред тим службама, омогућавањем присуства тумача за знаковни језик код остваривања права и обавеза глуве особе, или обезбеђивања познавања овог језика од стране запослених у тим службама. Оваква обавеза проистиче и из бројних међународних докумената које је Република Србија прихватила а представља само конкретизацију права већ уређених тим документима, и то: Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом (ратификована 2009. године) чији је општи циљ да се унапреди, заштити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог урођеног достојанства, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Ревидирана Европска социјална повеља, конвенције МОП-а (о професионалној рехабилитацији и запошљавању инвалида, дискриминацију у погледу запошљавања и занимања, о професионалној оријентацији и стручном оспособљавању у развоју људских ресурса), документа Савета Европе - Препоруке о кохерентној политици за особе са инвалидитетом, Европски план акције за особе са инвалидитетом за период од 2006. до 2016. године. Право на употребу услуге тумача за знаковни језик везано је искључиво за ситуацију кад глува особа није у могућности да на основу другог облика комуникације, односно читањем са усана, писањем, употребом техничких помагала или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или изврши неку обавезу. Јавне службе су у том случају у обавези да омогуће присуство тумача за знаковни језик уз глуву особу,

а тај тумач се превасходно обезбеђује преко поменутих удружења особа са инвалидитетом или других удружења која се баве заштитом глувих особа или Савеза глувих и наглувих Србије. Тек уколико се ради о немогућности обезбеђивања тумача на наведени начин или је потребно обезбеђивање неодложне услуге тумача за знаковни језик, gluva особа услугу тумача за знаковни језик остварује и непосредним обраћањем јавној служби која је у обавези да ову услугу обезбеди од стране запослених или на терет средстава те службе.

Како је већ, у делу Образложења код финансијских ефеката прописа наведено, у 2013. и 2014. години, од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјалан питања, финансиране су 43 канцеларије, са преко 50 тумача знаковног језика. У Републици Србији постоји 174 јединице локалне самоуправе, и у перспективи би све требало да буду покривене, у складу са потребама глувих особа, услугом тумача за знаковни језик. Међутим, није потребно отворати канцеларије у још око 130 општина, имајући у виду да су велики градови, као што су Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Суботица и др. већ покривени услугом на наведени начин, и то са већим бројем тумача, а ови градови обухватају већи број општина, а и самих глувих лица. Имајући у виду наведено тумачи за знаковни језик већ су обезбеђени за 81 јединицу локалне самоуправе од стране буџета Републике и за друге јединице локалне самоуправе које саме финансирају ову услугу из својих средстава. У оквиру министарства се планира даљи рад на унапређењу саме услуге, а имајући у виду да се ради о услузи за самосталан живот особа са инвалидитетом, и јединице локалне самоуправе су, у складу са Законом о социјалној заштити, у обавези да обезбеде и финансијски подрже овакву услугу. Дакле, тумач за знаковни језик ће бити превасходно обезбеђен од стране удружења (што је већ у великој мери обезбеђено) док ће тек након тога, и уколико нема могућности за обезбеђењем тумача на територији јединице локалне самоуправе на којој gluva особа има пребивалиште или на којој остварује право, на закону заснован интерес или извршава обавезу, а ни у оквиру организације – Савеза глувих и наглувих Србије која обезбеђује употребу услуге преко тумача за знаковни језик који обавља услугу на подручју најближем територији на којој gluva особа има пребивалиште, бити потребно ангажовање саме јавне службе. Оваква обавеза није и не може да представља ни финансијска оптерећења за јавне службе, имајући у виду наведена законска решења за обезбеђивање употребе услуге тумача за знаковни језик преко удружења особа са инвалидитетом.

У овом случају треба водити рачуна и о чињеници да се законом регулише учење знаковног језика и то од стране јавно признатих организатора активности образовања одраслих. До сада је преко 300 полазника ове школе већ стекло основни ниво комуникације са глувим особама. То су претежно запослени из јавних сервиса - здравствених, образовних установа, служби за запошљавање и установа социјалне заштите. Годишњи просек полазника школе знаковног језика је око 60, а када се има у виду овим законом утврђена обавеза обезбеђивања услуге тумача, нема разлога да и већи број запослених у јавним службама не заврши овакве обуке и пружи адекватне услове за остваривање права глувих у оквиру својих редовних радних задатака.

Са друге стране, када је реч о установама образовања и васпитања, Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13), регулисано је инклузивно образовање и онемогућено искључивање деце из редовног образовног система на основу личног својства. Овим законом су дефинисани општи принципи система образовања и васпитања по којима: мора да се обезбеди за сву децу, ученике и одрасле једнако право и доступност образовања и васпитања; једнаке могућности за

образовање и васпитање на свим нивоима и врстама образовања и васпитања у складу са потребама и интересовањима деце, ученика и одраслих без препрека за промене; настављање и употпуњавање образовања и образовање током целог живота; могућности да деца, ученици и одрасли са сметњама у развоју и инвалидитетом, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања у установама као и остваривању права на образовање, без угрожавања других права детета и других људских права. За дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план. Индивидуални образовни план (у даљем тексту: ИОП) је посебан документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика, у складу са његовим способностима и могућностима. Овим законом прописано је да се образовно васпитни рад за лица која користе знаковни језик, односно посебно писмо или друга техничка решења, може изводити на знаковном језику и помоћу средстава тог језика (чланом 9. ст. 4.). У смислу наведеног, образовне установе су већ у обавези да, у складу са потребама ученика, обезбеде образовно-васпитни рад на знаковном језику кроз редован наставни процес.

Посебно треба нагласити и остваривање права пред правосудним органима. Наиме, на основу Закона о уређењу судова донет је Правилник о сталним судским тумачима („Службени гласник РС”, број 35/10) уређен је поступак за постављање и разрешење сталних судских тумача знакова слепих, глувих или немих лица и одређен њихов положај једнак положају судских преводилаца других језика, одређени услови, евиденција, надзор и сл. У смислу наведеног, остваривање права на употребу тумача за знаковни језик у правосудним органима, у погледу свих основних питања рада, обавеза и одговорности сталних судских тумача уопште па и за знаковни језик, регулисано је и обезбеђено на одговарајући начин.

Даље, што се тиче предузимања мера за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика у одређеним областима, чланом 52. Закона о електронским медијима („Службени гласник РС”, број 83/14), утврђена је обавеза пружалаца медијске услуге који је дужан да, у складу са својим финансијским и техничким могућностима, свој програм и садржај учини доступним особама оштећеног слуха, односно вида. Законом о електронским комуникацијама („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/13 – УС и 62/14) је предвиђено обезбеђивање доступности услуга универзалног сервиса који обухвата посебне мере које особама са инвалидитетом и социјално угроженим корисницима осигуравају једнаке могућности за приступ јавно доступним телефонским услугама, укључујући упућивање позива службама за хитне интервенције, услугама обавештења и јавним телефонским именицима. Мере предвиђене овим законом, у потпуности су усаглашене са одредбама наведених закона и даље подстичу промовисање принципа једнакости и равноправности у одговарајућим областима, а од непроцењиве су важности за глуве особе. Предузимање ових мера подстицаће се и кроз рад Јавне службе, министарства надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом и других органа надлежних за унапређење положаја особа са инвалидитетом и научно - истраживачких, образовних и установа културе, као и других органа и организација који, у сарадњи са удружењем и савезом, сагледавају потребе и развијају могућности за равномерно обезбеђивање брзе и ефикасне услуге у односу на потребе глувих особа, усвајање одговарајућих прописа, предузимање мера у циљу промовисања знаковног језика, развој мреже тумача за знаковни језик у складу са потребама, стварање услова за даљу стандардизацију, развој и истраживање српског знаковног језика и

знаковних језика националних мањина и предузимају друге мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика. (чл. 16-19.).

2) Какве трошкове ће примена закона створити грађанима и привреди (нарочито малим и средњим предузећима)?

Примена закона неће створити трошкове ни грађанима ни привреди, с обзиром да се овим прописом не уређује никаква нова финансијска обавеза привредним субјектима и грађанима.

Наиме, на основу члана 38. Закона о удружењима („Службени гласник РС”, број 51/09), у буџету Републике Србије обезбеђују се средства за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса које реализују удружења, и то на основу спроведеног јавног конкурса и закљученог уговора о реализовању одобрених програма, док је Законом о играма на срећу („Службени гласник РС”, број 88/11) одређено да се наменска примања буџета распоређују у износу од 19% за, између осталог, финансирање организација особа са инвалидитетом и других удружења чији је циљ унапређење социјално-економског и друштвеног положаја особа са инвалидитетом. Критеријуми, услови, обим, начин и поступак обезбеђивања ових средстава прописани су посебном уредбом и правилником, а користе се са циљем превенције институционализације и деинституционализације, побољшања приступачности физичког окружења и подршке за самосталан живот особа са инвалидитетом ради побољшања квалитета њиховог живота стварањем могућности за слободан избор услова и начина живота у изабраном окружењу.

У смислу наведеног, ова средства се, путем конкурса, са раздела Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, већ, у складу са досадашњом праксом, расподељују организацијама и удружењима особа са инвалидитетом. Приоритети свих конкурса који се расписују током године припремају се у дијалогу са организацијама особа са инвалидитетом, уз поштовање смерница које су дате циљевима и задацима формулисаним Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са удружењима особа са инвалидитетом учествује у финансирању програма који се спроводе у циљу заштите права и унапређења положаја особа са инвалидитетом, а посебно у области спречавања дискриминације и развоја сервиса на локалном нивоу кроз увођење нових услуга, које, као пружаоци, спроводе удружења у циљу пружања подршке особама са инвалидитетом. Једна од услуга које се већ финансирају на овај начин, а самим законом је предвиђено да се и даље развија на овакав начин, је услуга тумача знаковног језика за глуве особе. Ова услуга треба да изађе у сусрет најзначајнијем проблему са којима се глуве особе суочавају, а то су тешкоће у комуникацији и остваривање права на коришћење свог матерњег језика – знаковног језика. Основни циљ ове услуге је побољшање положаја глувих особа и право на интеракцију на знаковном језику са циљем успешније социјалне интеграције. Тренутно, у оквиру Савеза глувих и наглувих Србије, организације која окупља 44 локална удружења глувих (13 у АП Војводини и 31 у ужој Србији), на овај начин се већ финансира и активно ради сервис у 43 канцеларије-удружења, са преко 50 тумача знаковног језика, који обухватају 81 јединицу локалне самоуправе.

Даље, како је већ наглашено и Законом о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11) утврђено је да су услуге социјалне заштите активности пружања подршке и помоћи појединцу и породици ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и стварања могућности да самостално живе у друштву. Услуге социјалне заштите спроводе, односно пружају, установе социјалне заштите и други пружоци услуга социјалне заштите - удружење, предузетник, привредно друштво и други облик организовања утврђен законом који испуњава законом прописане услове. Посебна врста услуга јесу и услуге подршке за самосталан живот које се пружају појединцу да би се његове могућности за задовољење основних потреба изједначиле с могућностима осталих чланова друштва, да би му се побољшао квалитет живота и да би могао да води активан и самосталан живот у друштву. У складу са чланом 209. Закона о социјалној заштити, јединица локалне самоуправе обезбеђује, између осталог, финансирање услуге подршке за самосталан живот, осим услуге становања уз подршку за особе са инвалидитетом, као и остале услуге социјалне заштите у складу са потребама локалне самоуправе. Даље, у складу са чланом 207. истог закона регулисано је да се наменским трансферима, у складу са законом којим се уређује финансирање јединица локалне самоуправе, из буџета Републике Србије могу финансирати: и услуге социјалне заштите које по овом закону финансирају јединице локалне самоуправе – и то у оним јединицама локалне самоуправе чији је степен развијености, утврђен у складу са прописима којима се уређује разврставање јединица локалне самоуправе према степену развијености – испод републичког просека, као и иновативне услуге и услуге социјалне заштите од посебног значаја за Републику Србију.

У складу са наведеним, средства за спровођење одредаба овог закона првенствено ће се обезбеђивати у оквиру буџета Републике Србије путем финансирања активности удружења особа са инвалидитетом. Средства се могу обезбедити и од стране јединица локалне самоуправе, што је регулисано Законом о социјалној заштити. Ипак, уколико се ради о оним јединицама локалне самоуправе чији је степен развијености испод републичког просека, те нису у могућности да саме обезбеде финансирање услуга тумача за знаковни језик, средства је могуће обезбедити из буџета Републике кроз наменске трансфере.

Даље, обезбеђивање остваривања услуге тумача за знаковни језик у образовном процесу и у поступцима пред судом, већ је регулисано одговарајућим прописима (што је образложено у ранијим деловима текста), као и начини обезбеђивања средстава за остваривање права предвиђених прописима из наведених области, те нема додатних трошкова ни у овој области.

Када се има у виду право на услугу тумача за знаковни језик код послодавца, потребно је истаћи да је самим законом уређено да глува особа може да, ради пуног и равноправног остваривања права на рад, користи услугу тумача за знаковни језик код послодавца, и то тако да уколико није у могућности да на основу другог облика невербалне комуникације оствари право, на закону заснован интерес или изврши обавезу, има право да користи услугу тумача за знаковни језик у току запошљавања и рада код послодавца, али искључиво у периоду док постоји објективна потреба за таквом услугом. Овде се ради о коришћењу тумача: при обављању разговора за посао, код закључивања и отказивања уговора о раду или другог уговора о раду ван радног односа, стручном оспособљавању и усавршавању, волонтирању, у току рада или учествовања на раду код послодавца по било ком основу. Овакво право глува

особа остварује се у моменту закључивања и отказивања уговора о раду ради потпуног и правилног упознавања са правима и обавезама, код стручног оспособљавања ради постизања пуног ефекта тог оспособљавања, као и у поступку упознавања са процесом рада и радним задацима. Послодавац је, у овим случајевима, у обавези да омогући право на употребу услуге тумача за знаковни језик, али никад на терет средстава тог послодавца. Чланом 11. закона недвосмислено је наведено да је удружење особа са инвалидитетом, односно Савез глувих и наглувих Србије у обавези да обезбеди употребу бесплатне услуге тумача за знаковни језик увек када је у питању остваривање права глуве особе код послодавца у току запошљавања и рада.

У смислу наведеног, примена овог закона неће створити трошкове грађанима и привреди, малим и средњим предузећима.

3) Да ли су позитивне последице доношења закона такве да оправдавају трошкове које ће он створити?

Примена закона неће створити трошкове ни грађанима ни привреди, с обзиром да се овим прописом не уређује никаква нова финансијска обавеза привредним субјектима и грађанима, а истовремено, позитивне последице односе се на остваривање равноправности глувих особа у свим поступцима у којима се решава о њиховим правима, обавезама и правним интересима. Основни циљ овог закона јесте побољшање положаја глувих особа и право на интеракцију на знаковном језику са циљем успешније социјалне интеграције.

Последица примене овог закона је и поштовање и спровођење у дело низа начела гарантованих Уставом, и то: поштовања људских права и достојанства глувих особа, укључености у све сфере друштвеног живота на равноправној основи, једнакости и забране дискриминације. Са друге стране, на овај начин се спроводе у дело и одредбе низа стратешких докумената који се односе на положај особа са инвалидитетом, како домаћих, тако и у оквиру ЕУ (наглашено у делу Образложења код разлога за доношење прописа).

На овај начин се посредно, омогућавањем споразумевања на знаковном језику, омогућава и развој специфичне услуге у нашем систему, услуге за самосталан живот глувих особа са инвалидитетом, а са друге стране подстиче се развој самог знаковног језика, сагледавање потреба за његовом употребом и развијају могућности за равномерно обезбеђивање брзе и ефикасне услуге у односу на потребе глувих особа. Подстиче се и предузимање мера у циљу промовисања знаковног језика, развој мреже тумача за знаковни језик у складу са потребама, стварање услова за даљу стандардизацију, развој и истраживање знаковног језика и предузимају друге мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика.

Не мали ефекат овог закона јесте и разбијање предрасуда о особама са инвалидитетом уопште, развијање кампање која подразумева и схватање шире јавности о постојању и потребама особа са инвалидитетом и тиме у великој мери изједначавање њихових могућности са могућностима свих грађана и то како кроз кампању за примену овог прописа, тако и кроз рад Савета за особе са инвалидитетом и рад одговарајућих служби које пружају телекомуникационе услуге и медијске услуге.

У смислу наведеног, чак и да постоје трошкови који се предвиђају спровођењем овог закона, последице његове примене су немерљиве и такве да

потпуно ниподаштавају евентуалне финансијске ефекте који нису већ обезбеђени из постојећих извора.

4) Да ли се законом подржава стварање нових привредних субјеката на тржишту и тржишна конкуренција?

Закон нема директног утицаја на стварање нових привредних субјеката на тржишту и тржишну конкуренцију. Међутим, имајући у виду да образовне установе организују и спроводе како учење знаковног језика тако и учење на знаковном језику, може се очекивати да се образују нови организатори образовања одраслих, или да се прошири делокруг рада постојећих који би се бавили учењем знаковног језика. У складу са Законом о образовању одраслих („Службени гласник РС”, број 55/13), који је у пуној мери поштован приликом израде текста овог прописа, друга организација која има статус јавно признатог организатора активности образовања одраслих, послове који се односе на учење знаковног језика може да обавља уколико је регистрована за такву делатност, задовољава одговарајуће стандарде у погледу простора, опреме, ангажованих лица, програма обуке и сл. и поседује одговарајуће одобрење, које, по утврђеној процедури издаје министарство надлежно за послове образовања. Да би се обезбедио одговарајући квалитет ових обука, као и ради даље стандардизације и развоја самог знаковног језика, предвиђено је и доношење програма за учење знаковног језика од стране министра надлежног за послове образовања уз претходну сагласност министра надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом.

Једини нови субјекти који се могу појавити као последица примене овог закона су дакле други јавно признати организатори образовања одраслих, чије је оснивање, обављање делатности и рад, прописано кроз образовање одраслих, и не може да створи нелојалну конкуренцију на тржишту.

5) Да ли су све заинтересоване стране имале прилику да се изјасне о закону?

Закон је сачињен од стране Радне групе, формиране од стране министарства надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом, у чијем раду су, поред представника надлежног министарства, учествовали и др Саша Гајин, Центар за унапређивање правних студија, др Бранка Микић, Министарство здравља, др Предраг Благојевић, Министарство културе, Лепосава Тошић, Министарство регионалног развоја и локалне самоуправе, мр Данијела Вуковић, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, доц др Зорица Цветановић, Универзитет у Београду - Учитељски факултет, професор Весна Половина, Универзитет у Београду - Филолошки факултет, професор др Надежда Димић, Универзитет у Београду - Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Мирослав Јовановић председник, Миле Цревар, Радоје Кујовић и Мр Васо Обрадовић из Савеза глувих и наглувих Србије.

Такође, надлежни одбор Владе одредио је Програм јавне расправе, која је одржана у периоду од од 17. јуна – 5. јула 2013. године, на којој су узели учешће бројни представници органа јавне власти - здравствених, образовних, социјалних и других, представници удружења грађана посебно глувих и наглувих особа, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, стручне јавности и други заинтересовани учесници. Такође, заинтересовани су имали прилику да у назначеном року достављају предлоге, сугестије, иницијативе и коментаре и електронским или писаним

путем министарству. Све примедбе, предлози и сугестије, су сагледани, процењени и уграђени у текст у одређеној мери.

Након завршетка јавне расправе извршена је анализа свих сугестија и предлога учесника, као и прописа који су у међувремену ступили на снагу (првенствено Закон о образовању одраслих који у великој мери утиче на решења из овог закона) и сачињен је коначан текст Нацрта закона које је упућен на мишљење надлежним органима, с тим да је на свим расправама похваљена како иницијатива за израду овог закона, тако и сам текст Нацрта закона. Извештај о јавној расправи саставни је део материјала код утврђивања текста закона као предлога од стране Владе, док се овде дају само најзначајнија питања и сугестије које су дате у току трајања јавне расправе (са напоменом шта је прихваћено и образложењем разлога због којих поједини предлози нису прихваћени).

Изнети предлози и сугестије односили су се на:

- питања у погледу дефинисања појединих појмова у закону, посебно дефиниције глуве особе и самог знаковног језика, као и појма тумача за знаковни језик. У пуној мери су уважене примедбе нарочито појединих удружења глувих и наглувих који су ове примедбе износили и прихваћене и уграђене у текст сугестије које се односе на ове дефиниције, а право на употребу услуге тумача за знаковни језик. Употреба услуге тумача везана је за лице које је услед информационих, комуникационих и других препрека ограничено у пуном и равноправном учењу у друштвеном животу, а не за медицинску или било какву другу дефиницију глувоће, а остварује се када то лице није у могућности да на основу другог облика комуникације, односно читањем са усана, писањем, употребом техничких помагала или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или изврши обавезу;
- учесници јавне расправе – глуве особе, су истакли да је у пракси утврђено да се највећи број услуга које тумачи за знаковни језик, ангажовани кроз рад канцеларија за знаковне преводиоце, пружа у области здравствене заштите и предложили да се законом пропише право првенства глуве особе на пружање услуге из области здравствене заштите у односу на особе које инвалидитет немају. Ова сугестија није прихваћена из разлога што првенство при остваривању права на здравствену заштиту није предмет овог закона, а и у највећем броју случајева се остварује управо у објектима здравствене заштите, апотекама и сл.;
- највећи број недоумица од стране учесника јавне расправе, како глувих особа, тако и представника установа у области образовања и васпитања, изазвале су одредбе које се односе на употребу услуге тумача за знаковни језик у васпитно образовном процесу. Након завршетка јавне расправе одржане су консултације и, у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја вршено усаглашавање првенствено са Законом о образовању одраслих („Службени гласник РС”, број 55/13) и могућностима за образовање одрасле популације у смислу учења знаковног језика. На тај начин је регулисан начин учења знаковног језика, посебно имајући у виду да је прописом о основама система образовања и васпитања детаљно регулисано инклузивно образовање када су у питању деца, односно школска популација, и те одредбе и начин њиховог спровођења се не мењају одредбама овог закона;
- питање начина ангажовања тумача и вођења евиденције о тумачима за знаковни језик, због потребе обезбеђивања ове услуге на целој територији Републике Србије и то од стране удружења, што су поставили Савез глувих и

наглувих Србије и Савез глувих и наглувих Војводине аудиолошки центар. Начин обезбеђења услуге детаљно је обрађен и дефинисан одредбама 20-23. самог закона, а оба савеза су послала сагласност на текст закона сачињен након јавних расправа;

- посебно је истакнута потреба континуиране сарадње између удружења глувих и наглувих и институција у којима се тумач за знаковни језик ангажује у циљу даљег рада на унапређењу самог српског знаковног језика и знаковних језика националних мањина, што је сугестија Савеза глувих и наглувих Србије и појединих удружења, а што је уграђено у текст кроз члан 19. где је експлицитно наведено да јавна служба, Савет за особе са инвалидитетом, органи надлежни за унапређење положаја особа са инвалидитетом и научно - истраживачке, образовне и установе културе сагледавају потребе и могућности, између осталог и за даљу стандардизацију, развој и истраживање српског знаковног језика и знаковних језика националних мањина;

- представници јединица локалне самоуправе посебно су похвалили доношење закона којим се уклањају комуникацијске баријере и утврђује право глувих особа на услугу тумача за знаковни језик, истакавши да су већ препознали потребе које глуве особе имају и у својим локалним буџетима предвидели средства којима делимично финансирају рад канцеларија за знаковне преводиоце (Смедерево, Зрењанин, Вршац, Нови Сад, Ниш, Панчево, Пирот, Врање);

- посебно је истакнута важност подстицања, спровођења мера и рада на обезбеђивању пружања телекомуникационих услуга коришћењем услуга универзалног сервиса, односно телефонских и других комуникационих услуга уз употребу видео телефона, таблонета, кол центра и тумача за знаковни језик за глуву особу ради осигурања једнаких могућности за приступ телефонским услугама. Ове сугестије су прихваћене и уграђене у текст уз истовремено усаглашавање са Законом о електронским комуникацијама („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/13 – УС и 62/14);

- чланови удружења глувих наглашавали су и потребу обезбеђивања што већег броја ТВ емисија које се превode на знаковни језик, јер уколико глуви немају информације, немају ни сазнања, ни могућности за развој и укључивање у различите друштвене токове. Из разлога навођења оваквих примедба, кроз члан 17. издвојене су и посебно наглашене мере у области електронских комуникација, што је усаглашено са одредбама одговарајућег закона;

- посебна сугестија већине учесника јавних расправа односила се на потребу званичног формирања тела Владе које ће се бавити питањима особа са инвалидитетом уопште и посебно питањима везаним за језик глувих, а у односу на шта је одлучено да ће то питање бити предмет уређивања посебним законом.

Текст Нацрта закона, је у складу са процедуром, послат на мишљење надлежним министарствима, а Савез глувих и наглувих Србије и Савез глувих и наглувих Војводине аудиолошки центар сагласни су и подржавају овај закон.

6) Које ће се мере током примене закона предузети да би се остварило оно што се доношењем закона намерава?

Ради извршавања овог закона, у року од шест месеци од његовог ступања на снагу, министар надлежан за послове образовања донеће програм за учење знаковног језика, а удружења глувих и савез дужни су да у року од

шест месеци од дана ступања на снагу овог закона ускладе своју организацију, рад и акте са одредбама закона.

Са друге стране, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у сарадњи са Националном организацијом особа са инвалидитетом Србије и Савезом глувих и наглувих Србије, сагледати потребе за обезбеђивањем услуге тумача на територији целе Републике и посебно глувим особама непосредно предочити утврђена права. Истовремено ће се вршити и популаризација могућности коришћења услуге тумача за знаковни језик, са посебном напоменом да је, у оквиру Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, још 2010. године спроведено пилотирање услуге тумача знаковног језика започето као једна од првих активности пројекта „Пружање унапређених услуга на локалном нивоу” - ДИЛС. Од тада до данас, око 40 организација глувих и наглувих у Србији почеле су реализацију услуге преводилачког сервиса за знаковни језик. Глуве особе су дакле, у великој мери, упознате са предностима које имају употребом ове услуге и врло заинтересоване да, када је то потребно, услугу и користе. Међутим, ради доследне и потпуне примене закона, након његовог доношења, биће организоване трибине са овим удружењима на којима се планира упознавање како чланова удружења, тако и шире јавности и запослених у јавним службама о правима која има стоје на располагању, могућностима коришћења услуге тумача знаковног језика и обавезама у складу са овим прописом.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у сарадњи са Савезом глувих и наглувих Србије, популаризовати могућност коришћења ове услуге, а кроз непосредну сарадњу Јавне службе, министарство надлежног за послове унапређења положаја особа са инвалидитетом и других органа надлежних за унапређење положаја особа са инвалидитетом и научно - истраживачких, образовних и установа културе, као и других органа и организација, моћи ће, на најадекватнији начин, и да се препоручују мере за остваривање равноправности особа са инвалидитетом и мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика, као и развој мреже тумача за знаковни језик на целој територији Републике Србије у складу са потребама, стварање услова за стандардизацију и истраживање знаковног језика са циљем његовог даљег унапређивања и предузимају друге мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика.

Такође, важно је напоменути и да ће путем телевизијских програма, односно емитовањем садржаја који прате тумачи за знаковни језик такође бити омогућена лакша афирмација не само знаковног језика, него и потреба за прихватањем различитости и омогућавање равноправности особа са инвалидитетом. Омогућавањем стицања компетенција за тумаче за знаковни језик, путем организованог процеса учења и стицања одговарајућих сертификата, већи број лица ће бити адекватно оспособљен да преводи на знаковни језик, што ће аутоматски омогућити лакшу и економичнију доступност ових услуга и пружаоцима медијских услуга, који ће моћи да ангажују и већи број тумача, односно да на дневном нивоу пруже више садржаја доступних глувим особама. Сама та чињеница омогућава са једне стране даљу афирмацију самог знаковног језика, али истовремено и већ прихватање и задовољавање потреба особа са инвалидитетом уопште.

Обезбеђење спровођења одредаба овог закона, поред тога што се могућност коришћења услуге тумача везује за удружења особа са инвалидитетом чији је првенствени интерес заштита и унапређење положаја ове категорије људи, и што се предвиђају мере за унапређење услуге тумача и самог знаковног језика, постиже се и прописивањем одговарајућих казни у

случајевима када се забрани или не омогући употреба услуге тумача за знаковни језик.

У вези разматрања могућности за решавање проблема без доношења закона, напомињемо да се ради о материји коју је могуће регулисати искључиво законом.

Имајући у виду да се ради о законској материји, доношење закона је најбољи, односно једини начин за решавање проблема глувих особа, чиме се реализује и начело забране дискриминације али и стварају предуслови за пуну инклузију ове категорије грађана у друштво.

VI. Разлози за доношење закона по хитном поступку

Овај закон представља једну од афирмативних мера које је могуће предузети ради унапређења положаја особа са инвалидитетом – глувих особа. Истовремено од 7. децембра 2014. године, у скупштинској процедури налази се и Предлог закона о кретању уз помоћ пса водича, који такође представља афирмативну меру према особама са инвалидитетом – превасходно слепим лицима и особама које се крећу уз помоћ инвалидских колица, и показује намеру целокупног друштва да се положај особа са инвалидитетом у што већој мери изједначи са положајем осталих чланова друштва. Предлог закона о кретању уз помоћ пса водича је на дневном реду Народне скупштине и његово усвајање се очекује током текуће недеље, а имајући у виду да се на овај начин, доношењем оба закона, омогућава приступачност и остваривање различитих права у складу са потребама појединих категорија особа са инвалидитетом, у смислу инклузије особа са инвалидитетом у све друштвене токове, предлаже се истовремено доношење ова два закона.

ИЗЈАВА О УСКЛАЂЕНОСТИ СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
--

1. Овлашћени предлагач прописа: Влада

Обрађивач: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања - Сектор за заштиту особа са инвалидитетом, искључива надлежност

2. Назив прописа

Предлог закона о употреби знаковног језика - Law on Sign Language

3. Усклађеност прописа са одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум), односно са одредбама Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Прелазни споразум)

а) Одредба Споразума и Прелазног споразума која се односе на нормативну саржину прописа

Не постоје одредбе Споразума и Прелазног споразума које се непосредно односе на нормативну садржину прописа. Једина одредба Споразума која се може односити на овај пропис садржана је у Наслову 8. Политике сарадње Члан 101. став 2. који гласи:

Стране ће сарађивати у олакшавању реформе политике запошљавања у Србији, у контексту јачања привредне реформе и интеграције. Сарадња ће такође бити усмерена ка прилагођавању система социјалног осигурања новим економским и социјалним захтевима и укључиваће усклађивање законодавства у Србији о радним условима и једнаким могућностима за жене и мушкарце, за особе са инвалидитетом и припаднике мањинских и других осетљивих група, као и побољшању степена заштите здравља и безбедности радника, узимајући као параметар постојећи степен заштите у Заједници

б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума и Прелазног споразума

/

в) Оцена испуњености обавезе које произлазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума

/

г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума

/

д) Веза са Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније

/

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније

Не постоје прописи Европске уније које се односе на нормативну садржину прописа. Једини основ садржан је у Повељи о основним правима (12007P026 Charter of Fundamental Rights of the European Union, Title III: Equality, Article 26 – Integration of persons with disabilities), члан 26. Интеграција особа с инвалидитетом, којим је утврђено да:

Унија признаје и поштује право особа са инвалидитетом да користе мере којима је циљ осигурање независности, друштвене и професионалне укључености и њихово учешће у животу заједнице.

а) Навођење примарних извора права ЕУ и оцене усклађености са њима

/

б) Навођење секундарних извора права ЕУ и оцене усклађености са њима

/

в) Навођење осталих извора права ЕУ и усклађеност са њима

/

г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност

/

д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније

/

5. Уколико не постоје одговарајући прописи Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност треба констатовати ту чињеницу. У овом случају није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа.

Не постоје правни прописи ЕУ са којима је потребно обезбедити усклађеност.

Земље чланице саме обезбеђују једнакост и креирају мере којима се то чини, а једна од мера јесте употреба знаковног језика за глуве особе.

Прописи којима се регулише ова материја постоје у готово свим земљама ЕУ.

6. Да ли су претходно наведени извори права ЕУ преведени на српски језик?

/

7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик ЕУ?

Не

8. Учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености?

Не